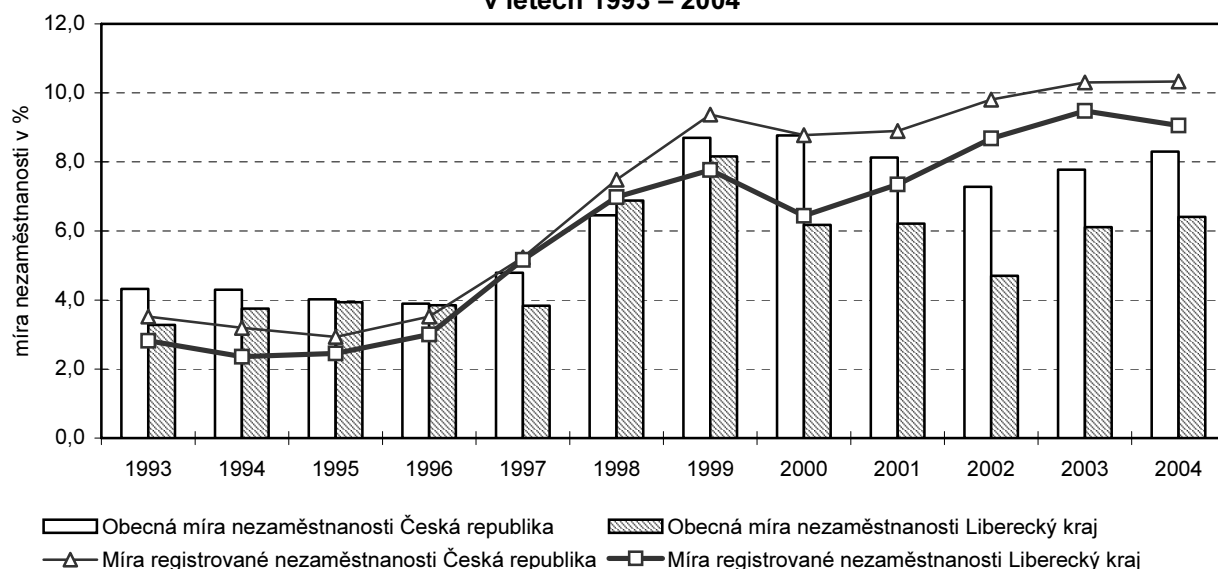

Nezaměstnanost a míra nezaměstnanosti

Nezaměstnanost patří k nejsledovanějším ekonomickým ukazatelům. V České republice však existují minimálně dva ukazatele nezaměstnanosti, první je pravidelně zveřejňován Ministerstvem práce a sociálních věcí a druhý Českým statistickým úřadem. Ve sdělovacích prostředcích je ve většině případů prezentován ten, který zpracovává Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR na základě statistik úřadů práce. Nezaměstnanost zjišťovaná Českým statistickým úřadem na základě výsledků Výběrového šetření pracovních sil (VŠPS) je u nás méně známá. Je zjišťována podle stejné metodiky ve všech zemích Evropské unie a používá se hlavně pro mezinárodní srovnávání.

Nezaměstnanost v Libereckém kraji a v České republice podle Ministerstva práce a sociálních věcí (míra registrované nezaměstnanosti) a Výběrového šetření pracovních sil (obecná míra nezaměstnanosti) v letech 1993 – 2004

Rozdíl mezi oběma základními ukazateli spočívá především ve způsobu zjišťování a v jeho metodice.

Český statistický úřad provádí každé čtvrtletí speciální šetření nazvané Výběrové šetření pracovních sil. Na jeho základě pak mimo jiné stanovuje **obecnou míru nezaměstnanosti**. Míra nezaměstnanosti je v tomto případě vyjádřena jako podíl nezaměstnaných na součtu těchto nezaměstnaných a zaměstnaných zjištěných právě z výsledků tohoto šetření. Je publikována za kraje a vyšší územní jednotky.

Výběrové šetření pracovních sil není zaměřeno pouze na nezaměstnanost, ale věnuje se v mnoha aspektech ekonomické aktivity obyvatel. Provádí se kontinuálně v náhodně vybraném vzorku domácností s cílem zjistit charakteristiky sociálního i ekonomického postavení obyvatelstva na území celé republiky. Rozsah šetření a charakteristiky zaměstnanosti a nezaměstnanosti osob bydlících ve vybraných bytových domácnostech plně odpovídají definicím Mezinárodní organizace práce (ILO) a metodickým doporučením Eurostatu.

Za nezaměstnané jsou podle definice ILO považovány osoby, jež v referenčním období neměly žádné zaměstnání, neodpracovaly ani jednu hodinu za mzdu nebo odměnu a aktivně hledaly práci, do které by byly schopny nastoupit nejpozději do dvou týdnů.

Od 1. ledna 2002 byl plně harmonizován dotazník Výběrového šetření pracovních sil se standardem Eurostatu včetně otázek kladených respondentovi. Prioritou je dotaz na ekonomickou aktivitu respondentů v referenčním týdnu. Jestliže respondent uvedl, že v tomto týdnu pracoval alespoň 1 hodinu, je podle metodiky ILO striktně klasifikován jako osoba v zaměstnání. Podle Mezinárodní organizace práce nejsou jako nezaměstnaní klasifikováni rovněž ti, kteří sice patří mezi registrované uchazeče, ale nehledají si aktivně práci. Ve Výběrovém šetření pracovních sil proto náležejí do kategorie ekonomicky neaktivních. Formou aktivního hledání práce se rozumí hledání prostřednictvím úřadu práce nebo soukromé zprostředkovatelny práce, dále hledání práce přímo v podnicích, využívání inzerce, podnikání kroků k založení vlastní firmy, podání žádosti o pracovní povolení a licence nebo hledání zaměstnání jiným způsobem.

Tab. Q.1 Roční průměrná obecná míra nezaměstnanosti

Zdroj: Výběrové šetření pracovních sil

v %

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	Česká republika											
Celkem	4,32	4,30	4,02	3,89	4,79	6,45	8,70	8,76	8,13	7,28	7,78	8,30
Muži	3,42	3,58	3,40	3,29	3,89	5,04	7,27	7,33	6,74	5,90	6,10	7,02
Ženy	5,44	5,19	4,81	4,66	5,94	8,25	10,50	10,57	9,88	9,03	9,88	9,91
	Liberecký kraj											
Celkem	3,28	3,75	3,94	3,85	3,84	6,88	8,16	6,17	6,21	4,70	6,11	6,41
Muži	2,28	3,58	2,75	3,12	2,39	4,82	7,90	5,65	4,76	3,37	4,26	5,33
Ženy	4,48	3,97	5,43	4,76	5,68	9,58	8,49	6,82	7,97	6,39	8,44	7,74

Při hodnocení vývoje nezaměstnanosti v průběhu let 2000 – 2004 v Libereckém kraji právě na základě výsledků Výběrového šetření pracovních sil je patrné, že se počet nezaměstnaných během sledovaného období zvýšil o 5,3 % a počet ekonomicky aktivních obyvatel (pracovní síly) o 1,4 %. Obecná míra nezaměstnanosti se zvýšila i o 0,24 procentní body. Podíl nezaměstnaných na celkové pracovní síle se z hodnoty 6,17 % v roce 2000 zvýšil na hodnotu 6,41 % v roce 2004. Obecná míra nezaměstnanosti žen dosahuje vyšších hodnot – 6,82 % v roce 2000 a 7,74 % v roce 2004.

Nejvyšší **obecná míra nezaměstnanosti** byla dosažena u **věkové skupiny 15 – 19 let** (v průběhu období 2000 – 2004 vzrostla o 12,5 procentních bodů na 38,1 % v roce 2004) a u věkové skupiny 20 – 24 let (z hodnoty 12,2 % v roce 2000 se zvýšila na 17,3 % v roce 2004). Naopak nejnižší obecnou míru nezaměstnanosti vykazovala věková skupina 45 – 49 let (v roce 2000 pouhých 2,4 %, v roce 2004 3,3 %). **Z pohledu vzdělání** nejvyšší obecnou míru nezaměstnanosti vykazují osoby se základním vzděláním a bez vzdělání (15,3 % v roce 2000 a 18,5 % v roce 2004). Trh práce nabízí pro tuto skupinu osob stále nižší počet pracovních míst.

Údaje z Výběrového šetření pracovních sil za 4. čtvrtletí roku 2005, včetně údajů o obecné míře nezaměstnanosti, lze nalézt v kapitole F. VŠPS této publikace.

Ministerstvo práce a sociálních věcí ve výpočtu míry registrované nezaměstnanosti vychází ze statistik úřadů práce o počtech registrovaných uchazečů o zaměstnání. Do roku 2004 počítalo Ministerstvo práce a sociálních věcí míru registrované nezaměstnanosti jako podíl neumístěných uchazečů o zaměstnání a disponibilní pracovní síly. Podle staré metodiky tak míra nezaměstnanosti v roce 2004 v Libereckém kraji činila 9,06 %. K 1. 7. 2004 však toto ministerstvo přistoupilo ke změně metodiky výpočtu. Podle nové metodiky se míra registrované nezaměstnanosti vypočte jako podíl dosažitelných neumístěných uchazečů o zaměstnání a součtu zaměstnaných z Výběrového šetření pracovních sil, počtu pracujících cizinců podle evidence Ministerstva práce a sociálních věcí a Ministerstva průmyslu a obchodu a počtu dosažitelných neumístěných uchazečů o zaměstnání. Její hodnota pro Liberecký kraj v roce 2004 byla v porovnání se starou metodikou nižší, a to 8,22 %.

Na podkladě výstupů Ministerstva práce a sociálních věcí lze sledovat vývoj nezaměstnanosti v okresech Libereckého kraje a současně i podrobně analyzovat strukturu uchazečů o zaměstnání. Údaje úřadů práce poskytují i řadu údajů o počtu a struktuře volných pracovních míst.

Míra registrované nezaměstnanosti v letech 2000 – 2004 se v kraji celkově zvyšovala, mezi roky 2003 a 2004 však došlo k jejímu mírnému poklesu z 9,48 % na 9,06 %. Za celé toto období došlo k růstu míry nezaměstnanosti o 2,6 procentních bodů. Jak už bylo zmíněno k 1. 7. 2004 se změnila metodika výpočtu registrované míry nezaměstnanosti. Údaje získané v souladu s touto novou metodikou ukazují na výrazné snížení míry nezaměstnanosti mezi roky 2004 a 2005, a to z 8,22 % na 7,73 %.

Během období 2000 – 2005 se počet uchazečů o zaměstnání zvýšil o 35,0 % na 18 923 osob. Jejich počet rostl do roku 2003, kdy dosáhl svého maxima. Mezi roky 2003 a 2005 pak došlo k poklesu počtu registrovaných nezaměstnaných o 10,2 %. Z celkového počtu uchazečů o zaměstnání tvořily v roce 2005 53,1% ženy. Významnou skupinou nezaměstnaných jsou uchazeči se zdravotním postižením. Jejich počet se mezi roky 2000 a 2005 zvýšil o 37,4 %. Tito lidé k 31. 12. 2005 tvořily 15,6 % všech nezaměstnaných v Libereckém kraji. Problémovou skupinou na trhu práce jsou i absolventi škol a mladiství. Jejich počet však v porovnání let 2000 a 2005 poklesl v Libereckém kraji o 18,6 % a ke konci roku 2005 tato skupina nezaměstnaných odpovídala 7,2 %.

Tab. Q.2 Uchazeči o zaměstnání v Libereckém kraji (k 31. 12.)

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Uchazeči o zaměstnání	5 510	14 797	16 744	14 016	15 987	19 334	21 065	20 299	18 923
z toho: dosažitelní	18 854	17 634
v tom:									
ženy	3 100	8 052	8 674	7 320	8 136	9 832	10 942	10 650	10 056
muži	2 410	6 745	8 070	6 696	7 851	9 502	10 123	9 649	8 867
z toho:									
osoby se zdravotním postižením	962	2 049	2 254	2 144	2 324	2 643	2 968	3 042	2 946
absolventi a mladiství	775	2 735	2 468	1 671	2 123	2 177	2 037	1 632	1 361
z toho:									
absolventi škol	1 332	1 058
v tom:									
bez vzdělání	43	95	153	79	72	59	61	56	53
neúplné základní vzdělání	} 2 280	} 4 642	} 5 525	80	88	101	113	116	107
základní vzdělání + praktická škola				4 833	5 513	6 573	7 282	6 876	6 324
střední odborné vzdělání (vyučen)	2 092	5 975	6 410	5 302	6 106	7 510	8 265	7 983	7 465
nižší střední vzdělání	} 93	} 195	} 409	7	12	12	21	19	10
nižší střední odborné vzdělání				166	321	490	516	502	442
střední nebo střední odborné vzdělání bez maturity a bez vyučení				174	187	281	288	244	200
ÚSV vzdělání (gymnázium)	128	425	445	381	458	451	467	544	487
ÚSO vzdělání (vyučení s maturitou)	86	545	711	462	396	527	580	550	495
ÚSO vzdělání s maturitou (bez vyučení)	669	2 502	2 533	2 084	2 308	2 708	2 887	2 802	2 701
vyšší odborné vzdělání	} 119	} 418	} 558	71	96	103	96	104	103
bakalářské vzdělání				37	53	49	56	51	70
vysokoškolské vzdělání				327	368	455	420	435	455
doktorské vzdělání (vědecká výchova)				13	9	15	13	17	11
v tom ve věkové skupině:									
do 19 let	792	1 659	1 224	843	1 453	1 611	1 633	1 353	1 173
20 až 24 let	752	3 263	3 813	2 862	2 865	3 484	3 451	2 947	2 423
25 až 29 let	704	1 769	2 147	1 893	2 194	2 551	2 780	2 526	2 284
30 až 34 let	585	1 523	1 764	1 503	1 678	2 102	2 381	2 427	2 295
35 až 39 let	592	1 307	1 535	1 366	1 621	1 951	2 093	2 019	1 916
40 až 44 let	658	1 459	1 680	1 377	1 477	1 690	1 950	1 964	1 873
45 až 49 let	715	1 730	2 050	1 714	1 860	2 147	2 330	2 217	1 945
50 až 54 let	509	1 592	1 927	1 853	2 054	2 486	2 827	2 889	2 700
55 až 59 let	198	478	586	578	749	1 241	1 493	1 782	2 076
60 - 64 let	} 5	} 17	} 18	} 27	} 36	} 71	} 127	169	231
nad 65 let								6	7
průměrný věk	35,6	36,3	37,3	38,7
v tom s délkou nezaměstnanosti:									
do 3 měsíců	2 506	5 499	5 014	4 409	5 282	5 324	5 265	5 313	5 183
3 - 6 měsíců	1 227	3 831	3 574	2 777	3 523	4 421	4 228	3 798	3 472
6 - 9 měsíců	508	1 573	1 921	1 329	1 628	2 207	2 310	1 880	1 816
9 - 12 měsíců	307	939	1 505	883	1 095	1 557	1 823	1 572	1 353
12 - 24 měsíců	} 962	} 1 801	} 2 880	} 2 205	} 1 895	} 2 908	} 3 643	} 3 165	} 2 632
nad 24 měsíců									
průměrná délka evidence (ve dnech)	396	450	511	548
podíl dlouhodobě nezaměstnaných v % (déle než 1 rok)	17,5	20,0	28,2	32,9	27,9	30,1	35,3	38,1	37,5
Míra nezaměstnanosti v %									
- stará metodika	2,45	6,98	7,77	6,44	7,35	8,68	9,48	9,06	.
Míra nezaměstnanosti v %									
- nová metodika									
celkem	8,22	7,73
muži	7,11	6,50
ženy	9,92	9,32

Nejvíce uchazečů bylo registrováno kratší dobu než 3 měsíce. Během období 2000 – 2005 se jejich podíl významně snížil z 31,5 % na 27,3 %. Další početnou skupinou jsou nezaměstnaní evidovaní maximálně 6 měsíců. I podíl této skupiny se snížil, a to na 18,3 % v roce 2005. Z hlediska délky nezaměstnanosti uchazečů o zaměstnání se začíná projevovat problém dlouhodobé nezaměstnanosti. Podíl dlouhodobě nezaměstnaných (nezaměstnaných déle než 1 rok) na celkovém počtu registrovaných uchazečů se za sledované období zvýšil z 32,9 % v roce 2000 na 37,5 % v roce 2005.

Výrazné změny ve struktuře nezaměstnaných v Libereckém kraji jsou zřetelné v jejich složení podle věku. V roce 2000 tvořili největší podíl na celkovém počtu uchazečů mladí lidé do 24 let (26,4 %). V roce 2005 již však nejvíce nezaměstnaných vykazovala věková skupina 45 – 54 let (24,5 %). Nejnižší podíly z celkového počtu nezaměstnaných tvořili v roce 2005 i v roce 2000 lidé ve věkových skupinách 55 – 59 let. Průměrný věk uchazečů o zaměstnání vzrostl v letech 2002 – 2005 z 35,6 na 38,7 let.

Struktura uchazečů o zaměstnání podle dosaženého vzdělání se v letech 2000 – 2005 výrazným způsobem neměnila. Největší problémy s uplatněním na trhu práce měly osoby se základním vzděláním a s vyučením. Zaměstnání snadněji nacházejí osoby s vyšším stupněm vzdělání.

Tab. Q.3 Uchazeči o zaměstnání pobírající podporu podle výše měsíční dávky v nezaměstnanosti v Libereckém kraji (k 31. 12.)

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Celkem	2 674	8 011	7 708	5 824	7 391	8 455	8 011	5 659	5 678
v tom s délkou nezaměstnanosti:									
do 3 měsíců	.	4 021	3 482	3 024	3 846	3 873	3 541	3 110	.
3 - 6 měsíců	.	3 175	2 855	2 038	2 697	3 478	3 280	2 005	.
6 - 9 měsíců	.	518	719	420	480	615	755	345	.
9 - 12 měsíců	.	167	290	122	164	197	207	112	.
12 - 24 měsíců	.	130	358	216	201	287	225	85	.
nad 24 měsíců	.	-	4	4	3	5	3	2	.
v tom podle výše měsíční dávky v nezaměstnanosti:									
do 1 500 Kč	1 187	2 317	1 875	617	476	452	439	369	94
1 501 - 2 500 Kč	835	2 726	2 478	2 486	3 017	3 277	2 819	898	1 002
2 501 - 3 500 Kč	651	1 580	1 634	1 171	1 622	1 891	1 780	1 465	1 309
3 501 - 4 500 Kč				809	1 074	1 268	1 306	1 061	1 036
4 501 - 5 500 Kč				396	578	763	795	831	896
5 501 - 6 500 Kč	1	1 388	1 721	174	317	395	423	490	597
6 501 - 7 500 Kč				69	143	176	195	244	332
7 501 Kč a více				102	164	233	254	301	412
průměrná měsíční podpora v nezaměstnanosti v Kč	3 158	3 270	3 927	4 267
Podíl uchazečů pobírajících podporu na celkovém počtu uchazečů o zaměstnání v %	48,5	54,1	46,0	41,6	46,2	43,7	38,0	27,9	30,0
Počet uchazečů o zaměstnání v rekvalifikaci k 31.12. - s příspěvkem	12	73	64	65	49	76	81	38	71

Počet uchazečů pobírajících **příspěvek v nezaměstnanosti** se v rámci sledovaného období snížil o 2,5 % na 5 678 uchazečů. Toto poměrně výrazné snížení souvisí především se změnami pravidel pro výplatu podpory od 1. 10. 2004, které přinesl nový zákon o zaměstnanosti. Podporu v současnosti nemohou pobírat např. absolventi středních a vysokých škol, kteří nemají odpracován alespoň jeden rok. V souladu se zvyšováním životního minima a výší různých sociálních dávek se zvyšuje i výše měsíční dávky v nezaměstnanosti. Její průměrná hodnota v letech 2002 až 2005 vzrostla z 3 158 Kč na 4 267 Kč.

Zajímavým ukazatelem sledovaným na trhu práce je také počet uchazečů o zaměstnání připadajících na jedno volné pracovní místo. V roce 2000 bylo evidováno v Libereckém kraji celkem 3 649 volných pracovních míst. Během následujících let se jejich počet snížil o 33,5 % a v roce 2005 bylo na úřadech práce nabízeno již jen 2 425 volných pracovních míst v Libereckém kraji. Pro občany se zdravotním postižením bylo v roce 2000 určeno pouze 1,9 % míst z celkového počtu volných pracovních míst, v roce 2005 se situace mírně zlepšila a pro tyto občany bylo nabízeno 3,6 % volných pracovních míst v kraji. Na jedno volné pracovní místo v roce 2000 připadalo 3,84 uchazečů, v roce 2005 již 7,80.

Tab. Q.4 Volná pracovní místa v Libereckém kraji (k 31. 12.)

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Celkem	4 005	2 447	2 621	3 649	2 677	1 908	1 785	2 547	2 425
z toho:									
pro osoby se zdravotním postižením	.	55	44	69	88	100	91	76	91
pro absolventy a mladistvé	.	325	370	374	568	369	287	343	347
v tom pro uchazeče:									
bez vzdělání	8	-	4	-	1	-	-	-	3
neúplné základní vzdělání	} 580	} 565	} 468	3	-	-	-	-	3
základní vzdělání + praktická škola				981	768	322	318	510	482
střední odborné vzdělání (vyučení)	2 584	1 531	1 772	2 112	1 481	1 131	1 052	1 565	1 315
nižší střední vzdělání	} 28	} 8	} 4	1	2	-	-	-	32
nižší střední odborné vzdělání				4	1	-	-	-	1
střední nebo střední odborné vzdělání bez maturity a bez vyučení				8	5	3	1	5	18
ÚSV vzdělání (gymnázium)	10	10	6	9	10	8	3	7	6
ÚSO vzdělání (vyučení s maturitou)	166	19	22	42	33	44	31	46	38
ÚSO vzdělání s maturitou (bez vyučení)	392	247	277	368	266	299	285	293	354
vyšší odborné vzdělání	} 237	} 67	} 68	1	6	1	5	7	5
bakalářské vzdělání				9	2	2	1	23	6
vysokoškolské vzdělání				111	100	98	89	91	162
doktorské vzdělání (vědecká výchova)				-	2	-	-	-	-
Počet uchazečů na 1 volné místo	1,38	6,05	6,39	3,84	5,97	10,13	11,80	7,97	7,80

V roce 2000 byla nejvyšší míra registrované nezaměstnanosti dosažena v okrese Liberec (7,29 %), naopak nejnižší míru nezaměstnanosti vykazoval okres Jablonec nad Nisou (4,91 %). Během období 2000 – 2003 se míra nezaměstnanosti ve všech okresech Libereckého kraje zvyšovala, v průběhu roku 2004 došlo ve většině okresů, s výjimkou okresu Jablonec nad Nisou, k jejímu poklesu. K 31. 12. 2004 byla nejvyšší míra nezaměstnanosti vykázána opět v okrese Liberec (9,58 %), nejnižší v okrese Semily (8,00 %). Úroveň míry registrované nezaměstnanosti v letech 2004 a 2005 umožňují porovnat údaje zjištěné výpočtem na základě nové metodiky. Je zřejmé, že ve všech okresech kraje se projevil meziroční pokles míry nezaměstnanosti. Nejvýrazněji se toto snížení projevilo v okrese Česká Lípa (pokles o 0,88 procentních bodů) a nejméně v okrese Semily (pokles o 0,02 procentní body).

Tab Q.5 Míra registrované nezaměstnanosti v Libereckém kraji a jeho okresech (k 31. 12.)

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

	Původní metodika										Nová metodika	
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2004	2005
Česká republika	2,93	3,52	5,23	7,48	9,37	8,78	8,90	9,81	10,31	10,33	9,47	8,88
Liberecký	2,45	3,00	5,16	6,98	7,77	6,44	7,35	8,68	9,48	9,06	8,22	7,73
Česká Lípa	2,80	3,22	5,09	7,09	8,22	6,70	7,56	9,17	10,00	9,56	8,90	8,02
Jablonec n. Nisou	1,02	1,21	3,15	5,09	5,95	4,91	6,18	8,15	8,19	8,33	7,14	6,56
Liberec	3,33	4,28	6,76	8,42	8,61	7,29	8,28	9,21	10,46	9,58	8,68	8,23
Semily	1,89	2,26	4,21	6,03	7,52	6,10	6,49	7,43	8,09	8,00	7,43	7,41

Podrobnější údaje o registrované míře nezaměstnanosti, struktuře uchazečů o zaměstnání evidovaných na úřadech práce v okresech Libereckého kraje a o počtu a struktuře volných pracovních míst k 31. 12. 2005 naleznete v kapitole G. Nezaměstnanost této publikace.

Z uvedeného srovnání je patrné, že se údaje o míře nezaměstnanosti Ministerstva práce a sociálních věcí a Výběrového šetření pracovních sil zřetelně liší. Nelze však jednoznačně zodpovědět otázku, která ze dvou prezentovaných měr nezaměstnanosti je lepší. Oba dva ukazatele nejsou v rozporu, ale doplňují se.